MEGEMLÉKEZÉS

EMLÉKEZÉS KARDOS JÓZSEFRE

Simándi Irén

Kardos József (1937–2025)
(Forrás: https://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/kardos-professzor-a-kjf-en-232,
(letöltés dátuma: 2026. 05. 25.)

Elment egy nagyszerű ember, egy kiváló tudós, egy fantasztikus tanár. 2025. szeptember 24-én elhunyt Kardos József professzor úr. Távozásával súlyos veszteség érte a magyar felsőoktatást, a tudományos életet. A családja, a barátai, a kollégái, a tanítványai fájó szívvel vettek búcsút Professzor Úrtól.

Az emlékezésben a szakmai életútja mellett a főbb kutatási területeit és publikációit mutatjuk be. Szakmai és személyes életpályája sokrétű és rendkívül gazdag volt. 1937. június 26-án született Budapesten. Az egye-

temi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Karán 1963-ban fejezte be történelem és filozófia szakokon. Az ELTE Bölcsészettudományi Kar Középkori Magyar Történeti Tanszékén kezdte tudományos pályafutását, az akadémikus Elekes Lajos professzor úr mellett, tanársegédként.

Egyetemi doktori vizsgát 1966-ban tett summa cum laude minősítéssel. Doktori disszertációjában az államra vonatkozó nemesi-rendi elképzelésekkel és az erre hivatkozó újkori Szent Korona-tannal foglalkozott.

1971-től az oktatásügy szervezésében, majd a felsőoktatás szakigazgatásában is szerepet vállalt: először a Művelődésügyi Minisztériumban, majd ennek 1974-es átalakítása nyomán az újonnan létrehozott Oktatásügyi Minisztériumban, ahol 1974–1978 között a Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztályt, majd 1979-ben és 1980-ban a Személyzeti Főosztályt vezette.

1980-tól újból minden energiájával az egyetemi oktatás felé fordult. Az érdeklődése a két világháború közötti történelemre (elsősorban az eszmetörténetre, illetve az oktatástörténetre) irányult, a Középkori Magyar Történeti Tanszékről átkerült az Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszékre, ahol előbb néhány hónapig tudományos főmunkatársként, majd 1981-től docensként dolgozott, immár újra teljes állású egyetemi oktatóként.

Kandidátusi disszertációját 1981 júniusában védte meg, amely a Szent Korona-eszmének a két világháború közötti időszak közjogi-politikai gondolkodásában betöltött szerepével foglalkozott. E munka alapján készült „A szentkorona-tan története 1919–1944" című 1985-ben, majd 1987-ben második kiadásban is megjelent könyve. A munka hosszú idő óta elhallgatott témával foglalkozott. A kötet egyebek mellett bemutatja az ellenforradalmi rendszer idején sajátos szerepet kapott Szent Korona-tant, azt, hogy a koronával kapcsolatos gondolatok milyen összefüggésben jelentek meg, hogyan változtak a vizsgált időszakokban. A kutatás arra is rámutatott, hogy mit jelentett a Szent Korona-tan a két világháború között folyamatosságában, a magyar birodalom emlékeként, eszméjeként, az államalkotást segítő státuszában.[1] Az amerikai történész szaksajtó is megemlékezett a kötetéről. Ezzel a témakörrel egész életében foglalkozott, előadásokat tartott, tanulmányok, cikkek sokaságát jelentette meg, ami országos ismertséget és elismerést hozott a számára.

1981-től az ELTE BTK Újkori Történeti Tanszékén oktatott, docensi besorolásban. Kutató- és oktatómunkája a két világháború közötti időszak politikai és eszmetörténetére, illetve a második világháború utáni művelődés-, közelebbről oktatástörténetre vonatkozott. Kutatásának eredményeként tanulmányok, cikkek, több forrásgyűjtemény és könyvek

[1] Kardos József (1987): *A szentkorona-tan története 1919–1944.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 248 p.

jelentek meg. 1985-től a Történeti Szakmódszertani Tanszéki Szakcsoport vezetője volt.

Részt vállalt az egyetem irányításában is: 1987 és 1991 között az ELTE Bölcsészettudományi Kar oktatási ügyekért felelős dékánhelyettese, majd 1989–1991 között az ELTE oktatási rektorhelyettese volt, 1999–2007 között pedig a Bölcsészettudományi Kar Kari Tanácsának tagja a Történeti Tanszékcsoport, majd a Történeti Intézet képviseletében.

Tisztséget töltött be a Magyar Történelmi Társulatban, ahol először alelnök, majd igazgatóválasztmányi tagként tevékenykedett. 2007. május 12-én a Magyar Történelmi Társulat tagsága újból alelnökévé választotta.

Részt vállalt a Történelemtudományi Doktori Iskola megszervezésében annak alapítójaként. Az iskola 1993-ban alakult az ELTE Bölcsészettudományi Karon belül, és 1994-ben kapta meg a működéséhez szükséges akkreditációt. Kilenc doktorandusza szerzett fokozatot. Kutatásaikat, tudományos pályájukat szakmai tudásával, feltétlen odafigyeléssel támogatta. A tehetséggondozó tevékenységéhez tartozott a szakdolgozatíró hallgatók segítése disszertációjuk elkészítésében; számukat megbecsülni is nehéz az évtizedek alatt.

1996-ban MTA doktora címet szerzett a „Legitimizmus és legitimista politikusok Magyarországon a két világháború között" című disszertációjának megvédését követően. Munkája 1998-ban jelent meg *Legitimizmus. Legitimista politikusok Magyarországon a két világháború között* címmel, a kötetben a magyar legitimizmus történetét mutatta be, és a legismertebb legitimista politikusok pályáját foglalta össze.[2]

1996-ban átkerült a Történelem Segédtudományai Tanszékre, amelynek 1997 és 1999 között a

tanszékvezetője volt. Ő volt a felelőse a magyarországi egyetemi levéltárosképzésnek, valamint az új- és jelenkori történetimuzeológus-képzésnek is. Tanszékvezetői működése alatt került a Történelmi szakmódszertani szakcsoporthoz (mai nevén Történelemtanári szakmódszertani csoport), amelynek korábban, 1986–1988 között maga is vezetője volt. Egyetemi munkájának egyre nagyobb hányadát az újkori történetimuzeológus-képzés jelentette. Ennek eredményeként növekedett a történeti muzeológusok száma az ország múzeumaiban, ahol szívesen fogadták a végzett hallgatókat. Szakfejlesztési tevékenysége eredményeként elindulhatott a történeti muzeológia MA-képzés is.

1997. március 13-án az Eötvös Loránd Tudományegyetemen „habilitált" címet szerzett történelemtudományból. 1998-ban egyetemi tanárrá nevezték ki.

1994-ben az Országos Iskolatörténeti Emlékbizottság titkának meg-

[2] Kardos József (1998): *Legitimizmus. Legitimista politikusok Magyarországon a két világháború között.* Korona Kiadó, Budapest. 314 p.

bízatását töltötte be. Munkája részeként jelent meg 1996-ban társszerzőkkel, Kelemen Elemérrel, G. Szabó Botonddal, P. Bálint Mártával, Selmeczi Lászlóval, Szabó Péterrel, Szende Katalinnal, Villangó Istvánnal az *1000 éves a magyar iskola* című millenniumi ünnepi kötet, amely 895-től 1990-ig mutatja be kronológiában az iskolatörténetet, a források és rövid összefoglalók segítségével a különböző korszakok fontosabb eseményeit.[3]

2000-ben megjelent *A magyar felsőoktatás évszázadai* című kötet, amelyben szerzőtársai voltak Kelemen Elemér és Szögi László; a kötetben nemcsak szerzőként írt, hanem annak szerkesztője is volt. A könyv 1000-től 2000-ig mutatja be a társadalmi folyamatokat, a történések összefüggéseit, kronológiában a legfontosabb eseményeket, gazdagon dokumentálva a felsőoktatás évszázadait.[4] A könyv egy év múlva angol fordításban is megjelent.

Kutató- és oktatómunkája mellett gyakorlati tevékenysége során részt vett a pedagógusképzés megújításában, a pedagógus-továbbképzés szervezésében.

2002-ben szerkesztette társszerkesztővel az *Európai politikai rendszerek* című kézikönyvet, amelynek második, átdolgozott kiadása 2004-ben jelent meg. A kötet mindkét kiadása az európai országok történetét, a kormánypártokat, a választási rendszereket, a választási eredményeket adja közre.[5]

A forrásgyűjtemények sorába illeszkedik *A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848–1993* című kötet, amely 2002-ben jelent meg. Szerzőtársai Sipos Levente, Pritz Pál és Föglein Gizella voltak. A jogszabálygyűjtemény olyan forrásokat tartalmaz, amelyek segítenek megérteni a 19–20. század nemzetiségi politikáját; a hozzájuk tartozó jegyzetek pedig magyarázatot tartalmaznak az események ok-okozati összefüggéseinek megértéséhez.[6]

2007-ben nyugállományba vonult. Az ELTE professor emeritusaként folytatta oktató- és kutatómunkáját az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Ebben az évben jelent meg *Iskola a politika sodrásában 1945–1993* című könyve, amely a politika és az iskola kapcsolatát mutatja be az adott

---

3 *1000 éves a magyar iskola*. (szerk.): Balogh László. Colortipo Bt., Budapest, 1996. 184 p.

4 *A magyar felsőoktatás évszázadai.* (szerk.): Kardos József. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 188 p.

5 Európai politikai rendszerek. (szerk.): Kardos József – Simándi Irén. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 912 p.; *Európai politikai rendszerek*. 2., átdolgozott kiadás. (szerk.): Kardos József – Simándi Irén. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 979 p.

6 *A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848–1993.* Válogatta és a jegyzeteket készítette: Kardos József (1848–1895), Sipos Levente (1896–1919), Pritz Pál (1919–1944), Föglein Gizella (1945–1993). (főszerk.): Balogh Sándor. (szerk.): Sipos Levente. Napvilág Kiadó, Budapest, 2002. 760 p.

időszakban, és a korszak oktatáspolitikáját követi végig, annak következményeivel és eredményeivel együtt.[7]

A pedagógusképzéshez kapcsolódott a *Dokumentumok a pedagógusképzés történetéből* címmel megjelent három kötet, melyek közül az 1945–1990 közötti forrásokat gyűjtötte össze szöveggyűjteményben.[8]

Kutatásaiból szintén 2012-ben jelent meg *A Szent Korona-tan és a legitimizmus* című tanulmánykötet, amelyben azokat az írásokat gyűjtötte össze, amelyek a témában részben még nem jelentek meg.[9]

Diplomája 1963-as kézhezvételét követően jogviszonya az egyetemmel egészen haláláig, 62 esztendőn keresztül folyamatos maradt: oktatóként már az első munkahelye is az egyetem volt, és státusza akkor sem szűnt meg, amikor a szakigazgatásban dolgozott.

Tudományszervezői és vezetői munkásságát az egyetem 1991-ben Pro Universitate-díjjal ismerte el, nyugdíjba vonulásakor pedig 2007-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki.[10]

Kardos Tanár Úr kedves szelíd hangja, mosolya, segítőkész embersége hiányozni fog!

Kedves Professzor Úr, Drága Tanár Úr, nyugodj békében! Emléked megőrizzük!

---

7 Kardos József (2007): *Iskola a politika sodrásában 1945–1993.* Gondolat Kiadó, Budapest. 200 p.

8 *A pedagógusképzés történeti forrásai 1945–1990.* (szerk.): Kardos József. ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2012. 269 p.

9 Kardos József (2012): *A Szent Korona-tan és a legitimizmus.* Gondolat Kiadó, Budapest. 226 p.

10 Az életrajzhoz lásd még: Dr. Kardos Józsefre emlékezünk. https://btk.elte.hu/content/elhunyt-kardos-jozsef.t.10354 (letöltés dátuma: 2026. 06. 10.)